

Maria Ujwary

<https://orcid.org/0000-0001-6774-1792>

Akademia Ignatianum w Krakowie

A Ty co wiesz o ubóstwie?

Deepak Lal, *Ubóstwo a postęp. Ubóstwo na świecie – fakty i mity*, przeł. J. Lang, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2015, ss. 319

Ubóstwo a postęp. Ubóstwo na świecie – fakty i mity to książka dla tych, którzy chcą zweryfikować drzemiące w nich stereotypy dotyczące przyczyn ubóstwa oraz jego skali, tego, co współczesny świat robi dla jego likwidacji. Deepak Lal już w samym tytule książki zaznaczył, że będzie się rozprawiał z mitami oraz przedstawiał fakty i trzeba przyznać, że od początku do końca książki słowa dotrzymał. Oddał czytelnikowi niezwykle cenne podsumowanie wszystkiego, co do tej pory powiedziano o ubóstwie. Zresztą wydaje się, że ma do tego pełne prawo, gdyż zapewne niewiele osób może się pochwalić tak bogatą wiedzą i doświadczeniami w temacie postępu ekonomicznego jak on.

Już w samym wprowadzeniu autor w bardzo przejrzysty sposób przedstawia nam konstrukcję książki i niejako delikatnie ją streszcza. Delikatnie, gdyż po przeczytaniu książki zdajemy sobie sprawę, że wprowadzenie z całą pewnością nie oddaje całego bogactwa treści, z którą możemy się zapoznać.

Każdy z rozdziałów to osobny, ciekawy temat, który Lal w oparciu o swoje doświadczenie przedstawia z niezwykłą pasją, by czytelnik miał kompletny obraz sytuacji. Dla pełniejszej wyrazistości książka została również podzielona na dwie części: część pierwsza – fakty oraz część druga – mity.

I tak rozdział pierwszy to podsumowanie faktów. Autor wybrał te, które jego zdaniem najbardziej rzetelnie pozwalają ocenić sytuację

ubóstwa. Dowiemy się również, co jest powszechnie obowiązującym wskaźnikiem decydującym o liczbie ludności żyjących w ubóstwie.

Rozdział drugi to rozwinięcie tematu wskaźników poziomu wykształcenia, stanu zdrowia i średniej długości życia. Rozdział trzeci autor poświęcił na rozwinięcie tematu rodzaju ubóstwa wynikającego ze splótów czynników oraz stałego braku dochodów. Poruszył w nim również interesujące zagadnienia transferów dochodów, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Ostatni, czwarty, rozdział części pierwszej to analiza ekonomii politycznej.

Część drugą książki otwiera rozdział *Szemrana gra liczbami*. Niebywale ciekawie rozprawia się w nim Lal z danymi naukowymi. Zresztą „liczby” są również osią rozdziału szóstego. Autor bardzo szeroko przedstawia tam różne metody badań porównawczych, nie szczędząc przy tym krytycznych uwag. W następnej kolejności obnaża mity wielu głoszonych i popularnych teorii, które według ich twórców i propagatorów są lekarstwem na ubóstwo. Nie pozostawił też bez obszernego komentarza tej grupy, która do określenia skali ubóstwa wykorzystuje instrumenty mikroekonomiczne. Końcowe dwa rozdziały dotyczą zagadnień, które wzbudzają powszechne zainteresowanie, a mianowicie *Ratowanie Afryki* i *Ocieplenie klimatu*. To zainteresowanie wynika z faktu, iż oba tematy są eksponowane przez media, a tym samym powodują w nas zagnieżdżenie pewnych obrazów, schematów i stereotypów. Afryka, jak napisał Lal, wywołuje „zbiorowe poczucie winy państw rozwiniętych”. Uśmierzanie tego stanu przez przekazywanie pieniędzy nie jest najlepszym sposobem pomocy. Istnieje wiele bardziej skutecznych, które Lal szeroko omawia. Lektura rozdziału o ocieplaniu klimatu może uświadomić czytelnika, że kampanie mające na celu redukcje gazów cieplarnianych wpływają na poziom redukcji ubóstwa. Niezaprzeczalnie jest się nad czym zastanowić.

Trudno poddać krytyce merytorycznej tę książkę. Deepak Lal to ekonomista z ogromnym doświadczeniem i dorobkiem naukowym. Zdobywał go, pracując w różnych częściach świata i widząc problem ubóstwa z różnych perspektyw. Miał na tę książkę pomysł, potrzebował podsumowania i nie bał się przedstawić swoich wniosków. Jest stanowczy,

pewny siebie, a wszystko, o czym pisze, popiera ogólnosiwiatowymi badaniami i historią. Trudno na rynku wydawniczym znaleźć podobne, tak bogate kompendium. O szczególnej wartości merytorycznej świadczy również to, że książka została opatrzona wprowadzeniem napisanym przez Leszka Balcerowicza.

Możemy zatem przyjrzeć się nieco bardziej strukturze publikacji. Zwraca w niej uwagę dbałość autora o czytelnika, któremu prawie po każdym rozdziale zapewnia on krótkie podsumowanie, czy też zbiera wnioski. Jest to przydatne, gdyż rozdziały obfitują w pojęcia, nazwiska, odwołania do różnych badań. Lal często sięga po specjalistyczne terminy. Wynika to zapewne z faktu, że autor chce czytelnikowi dać jak najwięcej, by ten miał pełen obraz i by publikacja stała się dla niego kompletnym podsumowaniem. Z jednej strony to bardzo dobrze, bo dzięki temu mamy otwartą drogę do źródeł i poszerzenia badań. Z drugiej jednak strony sprawiają, że treść jest niezwykle nasycona i wymaga dużego skupienia. Lal we wprowadzeniu napisał, że starał się, by książka ta stała się przydatna dla niespecjalisty. Można mieć pewne obawy czy odbiorca, który wcześniej nie interesował się np. ekonomią, będzie w stanie w pełni od razu docenić bogactwo tej publikacji. Pewnym ułatwieniem jest na szczęście to, że gdy autor wspomina o kwestii poruszanej wcześniej, to wskazuje zarazem miejsce, w którym była o tym mowa. Można więc bez problemu cofnąć się do właściwego fragmentu.

Lal zadbał o bardzo przejrzysty układ i podzielił książkę na części oraz rozdziały, które zatytułował. Jednak, by w sposób właściwy połączyć wszystkie wyodrębnione przezeń wątki, zaleca się, by czytelnik zapoznał się z treścią publikacji w kolejności rozdziałów. Książka zwraca uwagę także ze względu na obszerne przypisy, które niestety znajdują się na jej końcu – stanowi to poważny mankament. Pomimo tego tworzą one niezwykle źródło jeszcze bardziej szczegółowej wiedzy. Autor sięgnął również po tabele i wykresy, i choć nie ma ich wiele, to zapewne pomagają w odbiorze.

Czy istnieje powód, dla którego po tę pozycję powinien sięgnąć filozof? Bez wątplenia tak. Jest nim szeroka perspektywa i rzeczowe

przedstawienie faktów, liczb i bogactwa doświadczenia. Problem ubóstwa nie jest bowiem obojętny etyce. Współcześnie etyka stała się bardzo praktyczna i oczekuje się od niej, by zapewniała gotowe rozwiązania problemów życiowych. Tym bardziej mądrość etyków powinna zostać wzmocniona usystematyzowaną, pełną przykładów wiedzą, której dostarcza Lal.

Zagadnienia etyczne nie pojawiają się wprost w książce Lala. Zaledwie jeden z podrozdziałów otrzymał tytuł *Kwestie etyczne*. Nie oznacza to, że nie są one dla niego ważne, a po prostu jego doświadczenie zawodowe skupiło się na kwestiach ekonomicznych. Gdziekolwiek da się wyczuć wplecioną uwagę autora odnoszącą się do etyki, jak np. w kwestii pomocy Afryce. Jednak w całości rozważań ekonomicznych nie są to wątki pierwszoplanowe.

Krótki podrozdział *Dwie rywalizujące filozofie* traktuje o dwóch „tradycjach etycznych i politycznych”, a mianowicie klasycznym liberalizmem oraz egalitaryzmie dystrybucjonistycznym. Lal poświęca im uwagę, gdyż są one wykorzystywane do przedstawiania różnych sposobów radzenia sobie z problemem ubóstwa, a tym samym nie umykają zainteresowaniu twórców programów politycznych. Tutaj przyrównuje je ze sobą z punktu widzenia zagadnienia dystrybucji dochodu.

Co w takim razie możemy zaczerpnąć z publikacji *Ubóstwo a postęp. Ubóstwo na świecie – fakty i mity?* Etyczne rozpatrywanie zjawiska ubóstwa wiąże się z jego wartościowaniem. Ocena etyczna pojawia się wtedy, gdy szukamy przyczyn, jak również wtedy, gdy poddajemy pod osąd skuteczność metod jej likwidacji. Lal ukazuje w swojej książce zarówno kontekst historyczny, jak i ekonomiczny zjawiska ubóstwa. Powinniśmy w razie potrzeby umieć odwołać się do każdego z nich.

Deepak Lal dzieli się z nami swoim ogromnym doświadczeniem. Podaje fakty i rozprawia się z mitami. Stara się, by czytelnik dzięki lekturze zyskał szerszą perspektywę historyczną i dowiedział się o zależnościach, które doprowadziły do obecnego stanu. Ważne, aby odbiorca umiał ustrzec się przed badaniami pozbawionymi sensu, bądź takimi, które są zupełnie nieprzekonujące. Trzeba mieć wiedzę i zachować zdrowy rozsądek – podkreśla ekonomista.

Na oczach Lala, ekonomisty z kilkudziesięcioletnim doświadczeniem, na świecie dokonały się przemiany, dzięki którym miliardy ludzi wyszły z ubóstwa. Lektura tej książki to niezwykła i wartościowa podróż w czasie przez kontynenty, problemy, z jakimi się borykają, i próby rozwiązywania trudności.